

Asia: VN/25888/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi sosiaalihuoltolain, vanhuspalvelulain ja asiakasmaksulain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Pidätekö kannatettavana, että teknologisten ratkaisujen käyttämisestä sosiaalihuollon palveluissa säädettäisiin uudessa 47 §:ssä esitetyllä tavalla?

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Uudistus selkeyttää toimintaedellytyksiä, tukee asiakaslähtöistä palvelua ja mahdollistaa kustannusvaikuttavuuden hyödyntämistä. Lisäksi sillä voidaan luoda edellytyksiä kehittää ja ottaa käyttöön laajemmin innovatiivisia ratkaisuja erityisesti ikääntyneiden palveluissa.

Soveltuvuusarvioinnissa tulee painottaa kokonaisvaltaista hyötyä. Asiakkaan ei voida olettaa ymmärtävän teknisen kokonaisuuden toimintaa, mutta käyttöönoton edellytyksissä arvioidaan asiakkaalle tuotettua hyötyä kokonaisuutena. Pääosin teknologiset ratkaisut eivät edellytä sitä, että asiakkaan tulee itse käyttää laitteita, mutta ratkaisujen käytön tulee parantaa asiakkaan turvallisuutta.

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Pidätekö kannatettavana, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikössä säädettäisiin uudessa 48 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Ei

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

Säätelyä tulee täydentää teknologianeutraalilla ja tietosuojaperusteisella lähestymistavalla, jotta nykyisiä ja tulevia asiakasturvallisuutta parantavia ratkaisuja voidaan käyttää vastuullisesti.

Säätelyssä tulee huomioida, että sensortechnologiat – mukaan lukien myös kamerapohjaiset sensorit, jotka käsittelevät kuvatietoa teknisesti vain paikallisesti ilman, että kuvaa tallennetaan tai ihminen sitä käsittelee – eivät rinnastu perinteiseen kameravalvontaan, mikäli ne eivät tuota henkilötietoa, eivätkä mahdollista henkilöiden tunnistamista.

Myös muut erilaista teknistä tietoa keräävät sensorit ovat keskeisiä hyvinvointialueiden turvallisuusratkaisujen kannalta. Ne mahdollistavat poikkeamatilanteiden automaattisen tunnistamisen ja nopean reagoinnin – ilman jatkuvaa valvontaa tai yksityisyyden tarpeetonta loukkaamista.

Säätelyn tulee varmistaa, että:

- Teknologian arviointi perustuu siihen, mitä tietoa käsitellään ja missä muodossa, ei siihen, minkä tyyppinen tai mitä teknologiaa käyttävä sensori on teknisesti kyseessä.
- Myös asiakkaan omissa huoneissa tai kodeissa tapahtuva sensorikäyttö tulee olla mahdollista, kun toteutus on suunnitelmallinen, tietoturvallinen ja asiakkaan edun mukainen. Käyttö tulee perustua yksilölliseen tarpeeseen, asiakassuunnitelmaan ja olla tietoturvallisesti toteutettu.
- Varmistetaan uuden teknologian käyttöönotto. Teknologia kehittyy nopeasti ja mikäli sen hyödyntämistä rajataan teknologiapohjaisesti, se on väärä tapa. Määrittely tulee tehdä teknologianeutraalisti – ei käytetyn laitteiston tyyppin vaan käsiteltävän tiedon mukaan.
- Teknisen valvonnan huomioiminen tulee olla mahdollista myös henkilöstömitoituksessa, mikäli sille on selkeästi perusteet; se on tarpeen asiakkaan terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi ja lisäksi samalla olennaisesti vähentää henkilöresurssien tarvetta.

Esityksessä ehdotetaan, että asiakkaalta ei pyydetä suostumusta teknologisen ratkaisun käyttöönottoon, vaan asiakkaan mielipide otetaan huomioon osana asiakasprosessia (palvelutarpeen arviointi, palvelusuunnitelma, päätös). Kannatatteko tätä ehdotusta? (HE-luonnos kappale 2.6)

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Kannattamme ehdotusta, että asiakkaalta ei vaadita erillistä suostumusta teknologisen ratkaisun käyttöönottoon, vaan hänen näkemyksensä otetaan huomioon osana asiakasprosessia. Edellytyksenä on, että asiakasta tai hänen edustajaansa informoidaan selkeästi, ja teknologian käyttö arvioidaan yksilöllisesti palvelutarpeen perusteella.

Teknologiset ratkaisut, ovat osa vaikuttavaa ja turvallista palvelua. Erillinen suostumusmenettely voisi estää niiden tarpeenmukaisen käytön erityisesti haavoittuvissa tilanteissa. Kun teknologian käyttö arvioidaan yksilöllisesti palvelutarpeen perusteella ja asiakasta informoidaan selkeästi, turvataan sekä asiakkaan oikeudet että teknologian vaikuttavuus. Tämä mahdollistaa asiakaslähtöisen, eettisesti ja tietoturvallisesti kestävä palvelun toteutuksen.

Jos ei, voitte esittää, miksi asiakkaalta pitäisi pyytää suostumus ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Pidätkö kannatettavana, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikön yhteisissä tiloissa säädetään?

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Sääntely tuo selkeyttä ja oikeudellista varmuutta sekä asiakkaille että henkilöstölle. Yhteiset tilat ovat luonteeltaan julkisempia, ja järkevästi toteutetun teknisen valvonnan avulla voidaan parantaa turvallisuutta ja ehkäistä esimerkiksi harhailua, kaatumisia tai väkivaltatilanteita – ilman, että yksityisyyden suojaa loukataan kohtuuttomasti.

Pidämme tärkeänä, että sääntely voisi mahdollistaa myös yhteisissä tiloissa passiivisten ja ei-tunnistavien sensorien käytön ilman tarvetta rinnastaa niitä kameravalvontaan.

Jos ei, voitte esittää, miksi teknisestä valvonnasta ei pitäisi säätää ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Missä tilanteissa katsotte, että toimintayksikössä olisi tarpeen käyttää tallentavaa kameravalvontaa? Millainen prosessi liittyy tallentavan kameravalvonnan käyttämiseen

Tallentava kameravalvonta voi puuttua merkittävästi asiakkaan yksityisyyteen, heikentää kodinomaisuuden kokemusta ja sisältää merkittäviä tietosuojariskejä. Nykyiset sensoriteknologiat mahdollistavat turvallisuuden valvonnan ilman tätä.

Tallentavaa kameravalvontaa voidaan harkita vain poikkeustilanteissa, joissa on selkeä, dokumentoitu turvallisuusuhka eikä muita keinoja ole käytettävissä. Sääntelyn tulee ensisijaisesti tukea kevyitä, tietoturvallisia ratkaisuja – ei luoda valvontakulttuuria.

Pidätkö kannatettavana, että laissa säädettäisiin, että asiakasprosessin aikana on arvioitava teknologian hyödyntämisen mahdollisuus asiakkaan sosiaalipalveluissa?

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Pidämme kannatettavana, että laissa säädettäisiin velvollisuudesta arvioida teknologian hyödyntämisen mahdollisuus asiakasprosessin aikana ja sille tulee myös määritellä jatkuva seuranta, ns. tarkistuspisteet tarpeen arvioinnista.

Tämä tukee asiakaslähtöistä ja vaikuttavaa palvelua, jossa yksilölliset tarpeet ja turvallisuus yhdistyvät ajantasaisiin toimintamalleihin. Teknologian mahdollisuuksien järjestelmällinen arviointi varmistaa, että asiakas saa aina parhaan mahdollisen tuen. Esimerkiksi kotisensoreiden avulla voidaan havaita poikkeamia, tukea itsenäistä asumista ja ehkäistä riskejä jo varhaisessa vaiheessa tunnistamalla hitaasti tapahtuvia muutoksia arjessa.

Jos ei, voitte esittää, miksi arviointivelvollisuudesta ei tulisi säätää.

-

Pidätkö kannatettavana, että asiakasmaksulain 10 e §:ään lisätään uusi momentti, jonka nojalla turva-auttamispalvelun toteuttamisesta osana kotihoitoa voidaan periä maksu?

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Kun turva-auttamispalvelun toteuttamisesta peritään maksu, niin lähtökohtaisesti asiakas pyytää apua hätätilanteissa. Mikäli maksua ei peritä, asiakas voi pahimmassa skenaariossa pyytää apua jopa arjen askareisiin, mikä vie tehokkuutta ikääntyvien palvelujen hoitoprosesseista ja lisää kustannuksia hyvinvointialueille.

Teknologia mahdollistaa tänä päivänä lähiomaisten tulemisen mukaan hoivarinkiin, joten lähiomaisten roolia tulisi kasvattaa ikääntyvien palveluissa ammattilaisten tukena. Tämä onnistuu lisäämällä mm. sensorteknologian käyttöä asiakkailla. Tämä on syytä ottaa huomioon sääntelyssä, jotta hyvinvointialueilla on käytössä selkeät toimintaedellytykset.

Jos ei, voitte esittää, miksi ei tulisi säätää ehdotetulla tavalla.

-

Pidätkö kannatettavana, että teknologian huomioimiselle iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen laskemisessa asetettaisiin maksimiraja?

Ei

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

Teknologian vaikuttavuus vaihtelee tilanteen mukaan ja eri teknologiaratkaisuilla on eriasteista vaikuttavuutta riippuen asiakkaan toimintakyvystä, yksikön rakenteista ja palvelumallista. Kiinteä maksimiraja ei huomioi tätä vaihtelua eikä mahdollista yksilöllistä palvelusuunnittelua.

Maksimiraja voi jarruttaa kehittyneiden ratkaisujen käyttöönottoa, jos teknologian vaikutus henkilöstömitoitukseen rajataan lainsäädännössä ennalta. Se vähentää kannustimia investoida vaikuttaviin ja turvallisuutta parantaviin teknologioihin. Tämä on vastoin tavoitteita, joissa korostetaan digiratkaisujen roolia sosiaalipalveluiden tehostamisessa.

Asiakasturvallisuus ei perustu yksinomaan henkilöstömäärään. Teknologian avulla voidaan seurata asiakkaan tilaa jatkuvasti ja reagoitukykyisesti ilman, että paikalla tarvitaan yhtä paljon henkilökuntaa. Tämä ei tarkoita hoivan heikentämistä, vaan resurssien kohdentamista tilanteen mukaan – erityisesti yöaikaan tai ennakoivassa tuessa.

Laadullinen arviointi on parempi kuin numeraalinen rajoitus. Sen sijaan, että asetetaan yleinen maksimiraja, tulisi painottaa ammattimaista arviointia teknologian vaikutuksesta yksikön toimintaan ja asiakasturvallisuuteen. Tällöin ratkaisu voi perustua vaikuttavuuteen, ei kiinteisiin rajoihin.

Jos kannatatte maksimirajan asettamista teknologian huomioimiselle iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen laskemisessa, onko ehdotettu 0,04 mielestänne sopiva?

-

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Pidätekö kannatettavana, että iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon vähimmäishenkilöstömitoitus olisi edelleen 0,6 työntekijää asiakasta kohti, jota ei voitaisi teknologioita käytettäessä alittaa?

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Ympärivuorokautisessa hoivassa asiakaskunta on niin hoitointensiivinen, ettei teknologian tuki samalla tavalla korvaa henkilöstöresurssia, kuin se voi tehdä esimerkiksi kotihoidossa joltain osin.

Tätä tulee erityisesti harkita, mutta on myös tapauksia, missä tämä voitaisiin alittaa, mikäli se on tarkkaan arvioitu, koska teknologialla voidaan tehostaa mm. öistä valvontaa (liikehälytykset,

tilaseuranta), poikkeamien tunnistamista (aktiivisuustasojen muutokset) sekä dokumentointia ja raportointia.

Vähimmäishenkilöstömitoitus voitaisiin myös tällöin joissain tapauksissa alittaa, mikäli hoito täyttää huolellisen harkinnan kautta arvioidut määriteltävät turvallisuuden ja laadun kriteerit.

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Valmistelussa on arvioitu, että lääkehuoltoon, yöaikaiseen valvontaan ja kirjaamiseen liittyvillä teknologioilla voi olla henkilöstövaikutuksia. Näettekö, että iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa voisi vielä olla joitakin muita välittömän asiakastyön tehtäviä, joissa teknologian avulla voitaisiin vähentää henkilöstötarvetta?

Kyllä

Jos kyllä, mitä tehtäviä ne olisivat ja millä teknologialla henkilöstötarvetta voitaisiin vähentää?

Hoidossa on useita muitakin välittömän asiakastyön tehtäviä, joissa erityisesti sensoritekniiikan avulla voidaan tukea henkilöstöresurssien kohdentamista ja vähentää henkilöstötarvetta ilman, että asiakasturvallisuus tai hoidon laatu vaarantuu.

Erityisesti sensoritekniiikan merkitys korostuu hoidon tarpeen arvioinnin tukena mm. kotihoidossa ja yhteisöllisessä asumisessa. Sensoritekniiikka tarjoaa merkittäviä mahdollisuuksia hoidon tarpeen ensivaiheen arvioinnissa sekä jatkuvan palvelutarpeen muutosten tunnistamisessa. Esimerkiksi passiiviset kotisensorit voivat havaita poikkeavaa käyttäytymistä, kuten liikkumisen vähenemistä, epäsäännöllistä vuorokausirytmää, muutoksia ruokailurutiineissa tai lisääntyntä levottomuutta. Näillä ratkaisulla voidaan vähentää henkilöstöresurssien tarvetta, tarkentaa hoidon tarpeen määrittelyä ja samalla parantaa myös hoidon oikea-aikaisuutta ja asiakasturvallisuutta.

Teknologian tulee olla suunnitelmallisesti integroitu hoitoprosessiin, jolloin se ei ole vain kustannussäästöväline, vaan aidosti hoidon vaikuttavuutta ja työnjohdollista optimointia tukeva kokonaisuus.

Kannustaako esitys mielestänne investoimaan uusiin teknologioihin sosiaalihuollon palveluissa (myös muissa kuin iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa)?

Ei

Voitte esittää teknologiainvestointeihin liittyviä näkökohtia.

Esitys ei nykyisellään kannusta riittävästi investoimaan uusiin teknologioihin sosiaalihuollon palveluissa, iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa eikä muissa palvelumuodoissa. Vaikka esityksessä tunnistetaan teknologian potentiaali, sääntely painottuu rajoituksiin ja varovaisuuteen, erityisesti teknisen valvonnan ja henkilöstömitoituksen osalta. Tämä luo lisää epävarmuutta, joka hidastaa teknologian käytön laajentamista. Lisäksi se hidastaa myös sellaisten teknologioiden

käyttöönottoa ja kehitystä, mitkä ovat yksityisyyttä kunnioittavia ja vaikuttavia, kuten passiiviset sensoriratkaisut.

Esityksestä puuttuvat myös selkeät kannustimet tai rakenteet, jotka tukisivat hyvinvointialueiden halua ja kykyä ottaa käyttöön uusia ratkaisuja. Investointien pitkäjänteinen suunnittelu edellyttää ennakoitavaa ja mahdollistavaa lainsäädäntöä, joka tunnistaa teknologian roolin hoidon vaikuttavuuden, turvallisuuden ja kustannustehokkuuden edistäjänä. Kannustimissa tulisi olla keinoja hyvinvointialueelle kehittää prosesseja.

Korostamme tarvetta teknologianeutraalille sääntelylle, joka mahdollistaa ratkaisujen käyttöönoton laajasti eri sosiaalipalveluissa. Ilman tällaista lähestymistapaa teknologinen kehitys jää hyödyntämättä ja Suomi jää jälkeen etulinjasta sosiaalihuollon digitalisaatiossa.

Voitte esittää muut asiaan liittyvät näkökohtanne ehdotuksen vaikutuksista.

Palvelutarpeen arviointiin tulee sisällyttää velvoite tarkastella teknologisten ratkaisujen mahdollisuuksia osana sosiaalihuollon asiakasprosessia. Arvioinnin tarkoituksena ei tule olla pelkkä vaihtoehtojen läpikäynti, vaan sen tulee ohjata ensisijaisesti teknologian hyödyntämiseen aina, kun se on asiakkaan tilanteessa perusteltua ja toteutettavissa. Tällainen lähtökohta edistää vaikuttavaa, ennakoivaa ja resurssitehokasta palvelua. Teknologian käyttö ei kuitenkaan saa heikentää asiakkaan saamaa palvelua, koska ratkaisut tulee suunnitella arvioinnissa kokonaisvaltaisesti siten, että ne täydentävät ihmistyytä ja mahdollistavat nopeamman reagoinnin, turvallisemman arjen sekä paremman ennakoitavuuden ilman henkilökohtaisen hoivan laadun heikkenemistä.

Lisäksi on erittäin tärkeää lisätä käytännönläheistä tukea hyvinvointialueille: ajantasaista tietoa käyttökelpoisista ratkaisuista, koulutusta ja toimintamalleja, jotka tukevat teknologian suunnitelmallista käyttöönottoa osana asiakaslähtöistä palvelua, jotta arviointi ei jää vain muodolliseksi. Teknologian ensisijaisesta hyödyntämisestä säädettyä on siksi tärkeä huomioida myös valtakunnallisen mallin/viitekehyksen tarve. Tämä selkiyttää käytäntöjä, yhdenmukaistaa ratkaisuja ja varmistaa, että teknologia tukee asiakaslähtöistä palvelua, eikä heikennä sitä.

Hyvinvointialueille tulisi luoda kannustinjärjestelmä, joka ohjaa teknologian vastuulliseen ja vaikuttavaan hyödyntämiseen siten, että todennetusti tuloksellinen ja sääntelyn mukainen käyttö vaikuttaisi myönteisesti HVA-rahoitukseen.

Göös Olli
Suvanto Care Oy

Haukipuro Antti
Suvanto Care Oy